

Sygn. akt I ACa 278/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 kwietnia 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Bogusław Dobrowolski
Protokolant	:	Małgorzata Sakowicz - Pasko

po rozpoznaniu w dniu 4 marca 2022 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. M., B. P. (1), E. M. i E. P.**

przeciwko **(...) Bankowi (...) S.A. w W.**

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 18 stycznia 2021 r. sygn. akt I C 720/20

1. zmienia zaskarżony wyrok:

a) **w punkcie I w ten sposób, że zasądza od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 240.374,63 (dwieście czterdzieści tysięcy trzysta siedemdziesiąt cztery i 63/100) zł;**

b) **w punkcie II w ten sposób, że zasądza od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 11.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;**

2. **zasądza od pozwanego na rzecz powodów solidarnie kwotę 9.100 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w instancji odwoławczej.**

(...)

UZASADNIENIE

Powodowie M. M., E. M., B. P. (1) i E. P., w pozwie skierowanym przeciwko (...) Bankowi (...) Spółce Akcyjnej z siedzibą w W., w związku z nieważnością umowy kredytu nr (...)z 31 marca 2008 r., wnosili o zasądzenie od pozwanego na ich rzecz solidarnie kwoty 240.374,63 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 9 marca 2020 r. do dnia zapłaty. Jako ewentualne w przypadku nieuwzględnienia powyższego roszczenia sformułowali żądanie zasądzenia od pozwanego na ich rzecz solidarnie kwoty 175.661,98 zł z odsetkami umownymi za opóźnienie od 9 marca 2020 r.

do dnia zapłaty tytułem zwrotu nadpłaty za okres od 1 kwietnia 2010 r. do 6 września 2018 r. powstałej w wyniku spłacenia rat kredytu ustalonych w wysokości przyjętej na podstawie niedozwolonych klauzul indeksacyjnych.

Pozwany (...) Bank (...) Spółka Akcyjna z siedzibą w W. w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa w całości na koszt strony powodowej. Kwestionował roszczenie co do zasady i co do wysokości.

Wyrokiem z dnia 18 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo zasądając od powodów na rzecz pozwanego kwotę 10.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Orzeczenie to oparto o następujące ustalenia faktyczne i ocenę prawną.

E. M. i M. M. zamierzali nabyć nieruchomość w Polsce, w związku z czym zapłacili zadatek i zaczęli starania o kredyt na sfinansowanie reszty ceny kupna.

Początkowo starali się o kredyt w innym banku, lecz z uwagi na to, że w ich ocenie trwało to za długo, zaś zależało im na czasie z uwagi na wyjazd zbywcy nieruchomości, co mogłoby zniweczyć jej kupno, zwrócili się do pośrednika kredytowego, który przedstawił im ofertę kredytu denominowanego udzielanego przez pozwanego Bank. Aby uzyskać ten kredyt poprosili o wsparcie powodów E. i B. P., którzy zgodzili się na podpisanie umowy razem z nimi.

Wniosek kredytowy został złożony w dniu 28 marca 2008 r. i dotyczył kredytu mieszkaniowego w kwocie 260.000 zł (PLN) na nabycie nieruchomości w Polsce.

Jako walutę kredytu powodowie wybrali walutę szwajcarską (...).

We wniosku kredytowym zawarto oświadczenia kredytobiorców o zapoznaniu się z ryzykiem wynikającym z możliwości zmiany oprocentowania, polegającym na tym, że w przypadku wzrostu stawki referencyjnej podwyższeniu ulega oprocentowanie kredytu, które spowoduje wzrost raty spłaty, oraz o zapoznaniu z ryzykiem zmiany kursów walutowych oraz zmiany stóp procentowych. W ramach wniosku zawarto też oświadczenie, iż poinformowano powodów o tym, że w przypadku kredytów w walucie wymiennej w rozliczeniach Bank stosuje własne kursy walut zamieszczone w Tabeli – inny do wypłaty takiego kredytu w PLN i inny do spłaty kredytu w PLN.

W dniu 31 marca 2008 r. strony podpisały umowę kredytu mieszkaniowego (...) nr (...) w której pozwany zobowiązał się postawić do dyspozycji powodów kredyt w kwocie 118.716 CHF na zakup nieruchomości.

Powodowie nie zapoznawali się szczegółowo z umową, ani dokumentami, które podpisywali przy składaniu wniosku kredytowego i zawieraniu umowy. Nie zgłaszali żadnych wątpliwości dotyczących treści umowy i tych dokumentów.

Umowa składała się z części szczególnej (...) i części ogólnej (...).

W umowie zawarto postanowienie, że w przypadku wypłaty kredytu w walucie wymiennej innej niż waluta kredytu stosuje się kursy kupna/sprzedaży dla dewiz obowiązujące w (...) S.A. w dniu realizacji zlecenia płatniczego według aktualnej tabeli kursów (§ 4 ust. 3 (...)).

W § 1 ust. 1 pkt 13 (...) Tabela kursów została opisana jako tabela (...) S.A. obowiązująca w chwili dokonywania przez Bank przeliczeń kursowych, dostępna na stronie internetowej banku.

W § 6 i § 7 (...) wskazano, że odsetki od kredytu będą ustalane w walucie kredytu według zmiennej stopy procentowej stanowiącej sumę stawki referencyjnej i marży (...) SA. Odsetki miały być naliczane w stosunku rocznym, a wysokość stopy procentowej miała być ustalona w dniu rozpoczynającym każdy pierwszy i kolejny trzymiesięczny okres obowiązywania stawki referencyjnej. Zmiana stawki referencyjnej dla potrzeb oprocentowania miała następować w dacie wymagalności rat i odsetek. Stawkę referencyjną określono jako stawkę LIBOR publikowaną o godzinie 11:00 (...) lub 11:00 na stronie informacyjnej R. w drugim dniu poprzedzającym kolejne okresy trzymiesięczne, przy czym

w § 1 ust. 1 pkt 11 (...), wskazano, że dla kredytu w (...) stawką referencyjną jest stawka LIBOR dla międzybankowych depozytów trzymiesięcznych (LIBOR 3M).

W dniu zawarcia umowy kredytu oprocentowanie wynosiło 4,6800 p.p. w skali roku, stopa procentowa - 5,5100 p.p., stawka referencyjna - 2,8700 p.p., stała marża - 1,8100 p.p. (§ 2 ust. 5-6, 8 i 10 (...)).

Kredyt został udzielony na 384 miesiące od 1 marca 2008 r., a miał być spłacany w ratach równych, płatnych 1-ego dnia każdego miesiąca. Kwota kredytu została określona na 118.716 CHF (§ 2 ust. 1 i 4 oraz § 7 (...)).

Splata kredytu i odsetek mogła następować w drodze potrącenia przez Bank środków zgromadzonych na rachunku (...), rachunku walutowym, rachunku technicznym prowadzonym przez pozwanego Bank. Potrącenie następowało w terminie pierwszego dnia każdego miesiąca w wysokości wynikającej z zawiadomienia (§ 20 (...)).

Środki z rachunku (...) pobierane były w walucie polskiej w wysokości stanowiącej równowartość kredytu lub raty spłaty kredytu w walucie wymiennej, w której udzielony był kredyt, przy zastosowaniu kursu sprzedaży dla dewiz, obowiązującego w (...), w dniu, w którym następowała splata, według aktualnej Tabeli kursów (§ 21 ust. 2 pkt 1).

W ramach § 11 (...) zawarto oświadczenie kredytobiorcy o poinformowaniu go o ryzyku co do zmiany kursów waluty, polegającym na wzroście wysokości zadłużenia z tytułu kredytu oraz wysokości rat kredytu wyrażonych w walucie polskiej przy wzroście kursów waluty kredytu oraz stopie procentowej, polegającej na wzroście raty spłaty przy wzroście stawki referencyjnej.

Zabezpieczenie kredytu stanowiła hipoteka umowna zwykła oraz hipoteka kaucyjna na zakupionej za środki z kredytu nieruchomości w wysokości odpowiednio 118.716 CHF oraz 34.430 CHF (§ 4 ust. 1 umowy).

Kwota kredytu została wypłacona 2 kwietnia 2008 r.:

- a) w kwocie 225.000 zł, co przy zastosowaniu kursu 2,1594 PLN stanowiło równowartość 104.195,61 CHF,
- b) w kwocie 23.664,67 zł, co przy zastosowaniu kursu jak wyżej stanowiło równowartość 14.520 CHF, czyli łącznie powodowi wypłacono kwotę 248.664,67 zł.

Za kwotę kredytu powodowie M. i E. M. zakupili nieruchomość, na której im zależało.

W dniu 6 września 2018 r. na swój wniosek powodowie spłacili całkowicie kredyt. Według zaświadczenia banku na ten dzień spłacili kwotę 447.383,73 zł tytułem spłaty kapitału kredytu oraz kwotę 67.905,81 zł tytułem spłaty odsetek, tj. łącznie 515.289,54 zł.

Przed spłatą kredytu powodowie nie występowali do pozwanego z reklamacjami dotyczącymi umowy, w szczególności nie powoływali się na zawarcie w niej niedozwolonych postanowień.

Z reklamacją dotyczącą umowy zwrócili się dopiero pismem z dnia 29 stycznia 2020 r., wskazując, że postanowienia w zakresie jednostronnego ustalania przez Bank kursów walut nie wiążą ich, co czyni umowę nieważną.

W odpowiedzi Bank wskazał, że umowa kredytu została zrealizowana prawidłowo i nie naruszała przepisów obowiązującego prawa.

W dniu 21 lutego 2020 r. powodowie wezwali bank do zapłaty kwoty 515.289,54 zł, czego pozwany nie uczynił.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy stanął na stanowisku, że nie ma podstaw do uznania umowy stron za nieważną bezwzględnie z przyczyn określonych w art. 58 k.c. Wskazał, że zasadnicze postanowienia umowy spełniają przesłanki z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia – dalej pr. bank.) i pozwalają na uznanie jej za umowę kredytu bankowego. Znane są bowiem strony umowy, kwota i waluta kredytu (118.716 CHF), cel, na jaki został udzielony (zakup nieruchomości), zasady i termin

jego spłaty (ratalnie w okresie 384 miesięcy), wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marży i zmiennej stopy referencyjnej) oraz inne niezbędne warunki wynikające z art. 69 ust. 2 powołanej ustawy. Oceny tej nie zmienia okoliczność, że kwota udzielonego kredytu została określona i poddana oprocentowaniu w walucie szwajcarskiej, a miała być wypłacona i spłacana w walucie polskiej. Zdaniem Sądu Okręgowego umowa stron mogła powodować rozliczenia w walutach obcych i przenoszenie własności wartości dewizowych, a zatem mieściła się w ramach ustawowego zezwolenia, stanowiącego jednocześnie wyjątek od zasady wyrażonej w art. 358 § 1 k.c.

W ocenie Sądu I instancji nie sposób również uznać, aby umowa mogła być unieważniona z powołaniem na przepisy ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (u.p.n.p.r.). W tym kontekście zwrócił uwagę, że przed zawarciem umowy powodowie składali wniosek kredytowy i podpisywali liczne dokumenty, w tym oświadczenie dotyczące przekazania im informacji o ryzyku zmiany kursów walutowych. Zakres informacji zawartych w oświadczeniu i umowie wyraźnie wskazywał na istnienie ryzyka kursowego oraz precyzował, że polega ono na wzroście wysokości zadłużenia z tytułu kredytu oraz wysokości rat kredytu wyrażonych w walucie polskiej przy wzroście kursów waluty kredytu (§ 11 (...)). Nie było przy tym żadnych dowodów, które świadczyłyby, że Bank (jego pracownicy) zataił przed nimi jakiegokolwiek informacje w tym zakresie lub podawał informacje nieprawdziwe w celu skłonienia ich do zawarcia umowy. Tym samym według Sądu Okręgowego powodowie przy zachowaniu należytej staranności mogli zapoznać się i uświadomić sobie ryzyko związane z odniesieniem kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, jednak w istocie zaniechali tego (o czym świadczą zresztą ich zeznania) lub ostatecznie zbagatelizowali ryzyko z tym związane albo nie rozważyli dostatecznie wszystkich możliwych następstw takiego rozwiązania. W konsekwencji brak było wystarczających przesłanek do stwierdzenia, że umowę należałoby unieważnić i orzec o obowiązku wzajemnego zwrotu świadczeń na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 4 u.p.n.p.r.

Odnosząc się do zarzutu powodów, że sporna umowa zawierała niedozwolone postanowienia umowne, Sąd Okręgowy stwierdził, że konsument może powołać się na niedozwolony charakter postanowień umowy wyłącznie do czasu zakończenia jej wykonywania, zaś po tej dacie nie jest już to możliwe. Po pierwsze, zdaniem Sądu I instancji skoro zasadniczym skutkiem uznania pewnych postanowień umownych jest wyłącznie brak związania nimi konsumenta, a umowa ma wiązać strony w pozostałym zakresie, logicznym jest wniosek, że dotyczy to okresu, w którym umowa obowiązuje, a nie okresu, po którym zobowiązania z niej wynikające w całości wygasły, co następuje w przypadku ich wykonania. Po wygaśnięciu zobowiązań zawartych w umowie strony nie są bowiem już nią związane. Po drugie, skoro możliwa jest następcza akceptacja konsumenta dla stosowania niedozwolonego postanowienia umownego, to sankcja w postaci jego niestosowania nie następuje z mocy samego prawa, lecz wymaga woli i działania konsumenta, zwłaszcza jeżeli skutkiem wyeliminowania tego postanowienia miałby być upadek całej umowy. Po trzecie, uznanie danego postanowienia za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ k.c. nie oznacza automatycznie, że jest to postanowienie nieważne w rozumieniu art. 58 k.c., który przewiduje bezwzględną nieważność czynności prawnej lub jej części w przypadku ich sprzeczności z ustawą, dokonania w celu obejścia ustawy lub pozostawania w niezgodności z zasadami współżycia społecznego. Tym samym również wyeliminowanie tego postanowienia nie musi automatycznie prowadzić do bezwzględnej nieważności całej umowy. W konsekwencji, zdaniem Sądu I instancji, o ile umowa od początku sprzeczna z ustawą, mająca na celu jej obejście lub sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, jest bezwzględnie nieważna – ex lege (art. 58 k.c.), o tyle umowa zawierająca postanowienia niedozwolone może dopiero zostać uznana za nieważną w wyniku woli i działań konsumenta.

Według Sądu I instancji skoro umowa zawarta między stronami została wykonana w całości, a zobowiązania stron z niej wynikające wygasły wskutek ich spełnienia najpóźniej we wrześniu 2018 r., kiedy powodowie spłacili zadłużenie, to najpóźniej do tej daty powodowie mogli powołać się skutecznie na niedozwolony charakter postanowień umowy.

Niezależnie od powyższego Sąd Okręgowy ocenił, że kwestionowane postanowienia umowne uprawniające Bank do jednostronnego i nieskrępowanego ustalania kursu przyjmowanego do rozliczeń umowy stron należałoby uznać za niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ k.c. W związku z tym postanowienia te nie wiązałyby powodów, gdyby powołali się oni na to przed zakończeniem wykonywania umowy. Skoro jednak powodowie nie powołali się na to przed zakończeniem umowy, ich powództwo oparte na takiej podstawie faktycznej podlegało oddaleniu.

Dodatkowo Sąd Okręgowy wskazał, że żądanie powodów podlegałoby oddaleniu również w przypadku uznania, że możliwe jest powołanie się na zawarcie w umowie niedozwolonych postanowień po zakończeniu wykonywania umowy i wygaszeniu zobowiązań z niej wynikających. W takim przypadku świadczenia stron spełnione w wykonaniu nieważnej umowy byłyby świadczeniami nienależnymi w rozumieniu art. 410 k.c. i podlegałyby zwrotowi według zasad określonych w art. 405 i nast. k.c. (art. 410 § 1 k.c.), tj. w zakresie bezpodstawnego wzbogacenia lub zubożenia, do którego doszło w ich wyniku po którejkolwiek ze stron. W ocenie Sądu I instancji spełnienie świadczenia z umowy, która była wykonywana bez żadnych zastrzeżeń i wątpliwości przez obie strony, aż do czasu jej zakończenia, przy uwzględnieniu, że została zakończona wcześniej na wyraźny wniosek powodów, którzy nigdy nie sygnalizowali pozwanemu zamiaru jej kwestionowania, czyni zadość zasadom współżycia społecznego. W konsekwencji, zgodnie z art. 411 pkt 2 k.c., powodowie nie mogą domagać się ich zwrotu w żadnym zakresie.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy rozstrzygnął na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wywiedli powodowie, którzy zaskarżyli go w całości i zarzucili Sądowi Okręgowemu:

I. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

1) art. 385¹ § 1 k.c. oraz art. 385² w zw. z art. 4 oraz 6 dyrektywy Rady nr 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że w sytuacji całkowitej spłaty kredytu przez powodów, nie mogą oni skutecznie powoływać się na niedozwolony charakter zapisów umowy;

2) art. 385¹ § 1 k.c., art. 385² oraz art. 405 i 410 k.c. w zw. z art. 4 oraz 6 dyrektywy Rady nr 93/13/EWG w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4 ustawy Prawo bankowe poprzez ich niezastosowanie i niezasadzenie dochodzonej przez powodów kwoty w związku z nieważnością umowy kredytowej podczas gdy Sąd I instancji jednoznacznie ustalił, że w umowie kredytowej znajdują się niedozwolone postanowienia umowne, które skutkują nieważnością umowy;

3) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 4a ustawy Prawo bankowe w zw. z art. 69 ust. 1, 2, 4 ustawy Prawo bankowe obowiązującej w chwili podpisania umowy, tj. na dzień 31 marca 2008 r. poprzez badanie ważności umowy kredytu przez przyzmat przepisu ustawy, który nie obowiązywał w tamtym czasie, co doprowadziło do niezasadnego przyjęcia, że przedmiotowa umowa kredytu jest ważna, mimo że była sprzeczna z wówczas obowiązującymi przepisami ustawy Prawo bankowe w zakresie zgodności pomiędzy kwotą i walutą kredytu wskazaną w umowie, kwotą środków pieniężnych oddanych do dyspozycji kredytobiorcy oraz kwotą wykorzystanego kredytu podlegającą zwrotowi przez kredytobiorcę, także braku oznaczenia kwoty kredytu w złotych polskich przyjmując, iż kredyt był złotówkowy;

4) art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 ust. 2 pkt 2 ustawy Prawo bankowe poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że sporna umowa określa kwotę i walutę kredytu, podczas gdy umowa nie zawiera tych elementów, a więc jest bezwzględnie nieważna jako sprzeczna z ustawą;

5) art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym poprzez jego niezastosowanie i nieuwzględnienie żądania unieważnienia umowy z obowiązkiem wzajemnego zwrotu świadczeń, podczas gdy zatajenie przed pozwanymi rzeczywistego ryzyka kursowego stanowiło nieuczciwą praktykę rynkową skutkującą nieważnością umowy;

6) art. 353¹ k.c. poprzez jego niezastosowanie, czego skutkiem był brak stwierdzenia nieważności umowy kredytowej w związku z naruszeniem przez pozwanego zasad współżycia społecznego;

7) art. 411 pkt 2 k.c. poprzez błędne przyjęcie, iż powodowie nie mogą żądać zwrotu świadczenia ze względu na zasady współżycia społecznego;

II. naruszenie przepisów postępowania cywilnego, tj.:

8) art. 327¹ § 1 pkt 2 k.p.c. poprzez zupełny brak odniesienia się w treści uzasadnienia wyroku do wskazanych w pozwie podstaw nieważności umowy w postaci naruszenia zasad współżycia społecznego;

9) art. 205¹² § 2 k.p.c. oraz art. 205³ § 1 k.p.c. poprzez odmowę przyjęcia pisma procesowego powodów stanowiącego replikę na odpowiedź na pozew

10) art. 193 k.p.c. w zw. z art. 125 § 1 k.p.c. poprzez uznanie, że zmiana powództwa może nastąpić wyłącznie na podstawie pisma procesowego złożonego poza rozprawą, co w konsekwencji spowodowało rozpoznanie wyłącznie pierwotnego żądania pozwu;

11) art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i brak wszechstronnej jego analizy przejawiający się w:

a) przyjęciu, że podpisanie przez powodów umowy, w której znajdowało się oświadczenie o zapoznaniu się z ryzykiem kursowym było równoznaczne z zapoznaniem się przez powodów ze skutkami umowy w zakresie sposobu ustalania kursów wymiany walut i ryzyka kursowego,

b) przyjęciu, że powodowie byli w pełni świadomi ryzyka kursowego związanego z zawartą umową ze względu na fakt, iż wiedzieli o tym, że ogólnie kursy walut podlegają wahaniom,

c) przyjęciu, że powodowie zawarli umowę z pozwanym ze względu na fakt, iż procedura udzielania kredytu w innym banku się przedłużała,

d) pominięcia zasadniczej części zeznań powoda M. M., w których wskazał, że pracownik Banku nie przedstawił powodom historycznego kursu waluty (...) oraz że zapewnił go, iż kurs (...) jest stabilny, a także nie wytłumaczył powodowi w jaki sposób ustalane są kursy w tabeli kursowej Banku

e) pominięciu przez Sąd I instancji faktu, że kredytu został splacony wskutek sprzedaży nieruchomości, do której sprzedaży powód został zmuszony ze względu na wysokość raty kredytowej.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wnosili o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa poprzez zasądzenie od pozwanego solidarnie na ich rzecz kwoty 240.374,63 zł oraz kwoty 11.800 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Wnosili także o zasądzenie na ich rzecz od pozwanego kosztów postępowania apelacyjnego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi, pozwany wniósł o oddalenie apelacji powodów na ich koszt.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powodów zasługiwała na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, że Sąd Apelacyjny za prawidłowe uznał dokonane przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne, czyniąc je podstawą własnego rozstrzygnięcia. Ustalenia te, znajdujące oparcie w zgromadzonym w niniejszej sprawie materiale dowodowym, Sąd II instancji przyjął za własne.

Jeśli chodzi o prawną ocenę sprawy, to zasługiwała ona tylko na częściową aprobatę, tj. w tym zakresie, w jakim Sąd I instancji stwierdził abuzywny charakter zapisów umowy stron uprawniających Bank do jednostronnego i nieskrępowanego ustalania kursu przyjmowanego do rozliczeń tej umowy, w związku z czym nie zachodzi potrzeba ich ponownego przytaczania. Obecnie nie budzi już wątpliwości orzecznictwa, że tak określone postanowienia umowne, z jakimi mieliśmy do czynienia w tej sprawie mają charakter abuzywny i kwestia ta jest już wyjaśniona (vide: np. wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 3 października 2019r., C-260/18, Dz.U.U.E.C.2019/413/11, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18, LEX nr 2626330, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2018 r., II CSK 632/17, LEX nr 2567917, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 8 sierpnia 2019 r., I ACa

126/19, LEX nr 2728125, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 czerwca 2019 r., I ACa 252/2018 r., LEX nr 2753735).

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej jako: (...)), akceptowanym także w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in. wyrok z dnia 30 września 2020 r., I CSK 556/18), wskazuje się, że za postanowienia umowne, mieszczące się w pojęciu „głównego przedmiotu umowy” w rozumieniu art. 4 ust. 2 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. UE. L. 95 z dnia 21 kwietnia 1993 r.; dalej jako: Dyrektywa 93/13), należy przyjmować te, które określają podstawowe świadczenia w ramach danej umowy i które z tego względu charakteryzują tę umowę. Za takie uznawane są zaś m.in. postanowienia (określane niekiedy jako „klauzule ryzyka walutowego”), które wiążą się z obciążeniem kredytobiorcy-konsumenta ryzykiem zmiany kursu waluty i związanym z tym ryzykiem zwiększenia kosztu kredytu (por. m.in. wyroki (...) z dnia: 20 września 2017 r., C-186/16, z dnia 14 marca 2019 r., C-118/17, z dnia 3 października 2019 r., C-260/18 i z dnia 10 czerwca 2021 r., C-776/19). Oznacza to, że klauzule przeliczeniowe, związane są z samym charakterem zobowiązania kredytobiorców, przez co stanowią podstawowy element umowy kredytowej. Postanowienia dotyczące zasad spłaty kredytu, w tym dotyczące wysokości rat kredytu i sposobu ich obliczania, także w myśl art. 69 ust. 2 Prawa bankowego, w brzmieniu obowiązującym w dacie zawierania umowy stron, stanowiły elementy przedmiotowo istotne umowy kredytu (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17, OSP 2019/12/115 i z dnia 9 maja 2019 r., I CSK 242/18 niepubl.). Z kolei z art. 385¹ § 1 zdanie drugie k.c. wyraźnie wynika, że postanowienia określające główny przedmiot umowy podlegają kontroli pod kątem abuzywności, jeśli zostały sformułowane w sposób niejednoznaczny. W niniejszej sprawie natomiast w ten właśnie sposób ocenić należało kwestionowane przez powodów zapisy umowne.

Przede wszystkim wskazania wymaga, że postanowienia umowy kredytu zawartej przez strony nie zawierały jakiegokolwiek opisu mechanizmu w zakresie wyznaczanych przez Bank kursów wymiany waluty franka szwajcarskiego, mimo że kursy te bezpośrednio decydowały o wysokości zobowiązania powodów. Zarówno kurs kupna, jak i kurs sprzedaży waluty szwajcarskiej, służącej do przeliczania udostępnionej powodom kwoty kredytu oraz obciążających ich rat kapitałowo-odsetkowych, określone były w Tabelach kursowych, sporządzanych samodzielnie przez Bank. Przy czym, żaden z zapisów umowy kredytowej nie precyzował sposobu ustalania kursów w rzeczonyj Tabeli. Co więcej, zawarte w analizowanej umowie postanowienia w ogóle nie odwoływały się do jakichkolwiek formalnych czy też obiektywnych wskaźników, pozwalających na zweryfikowanie wykorzystywanych kursów, a pozwalały wyłącznie Bankowi na określenie miernika wartości, wedle jego woli. Na mocy spornych postanowień to kredytujący Bank uprawniony był bowiem do jednostronnego i wiążącego w stosunku do powodów, kształtowania kursu, według którego obliczana była wysokość ich zobowiązania, przez co mógł wpływać także na wysokość ich świadczenia.

Niewątpliwie tak skonstruowane, nieczytelne, niejasne i niejednoznaczne postanowienia umowne, zaburzały równowagę kontraktową stron z niekorzyścią dla konsumentów (art. 22¹ k.c.) i na których w istocie w całości przerzucono, wynikające stąd ryzyko walutowe, nie wyjaśniając im jednocześnie w sposób należyty skutków tego ryzyka i jego wpływu na wartość zaciągniętego zobowiązania. Ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie wynikało bowiem, aby omawiane postanowienia umowne stanowiły przedmiot indywidualnych uzgodnień z powodami. Sytuacja taka zaś, zgodnie z utrwalonym stanowiskiem judykatury, miałyby miejsce wówczas, gdyby powodowie mieli rzeczywisty, realny wpływ na ukształtowanie postanowień umownych, co stanowiłoby wynik porozumienia stron, względnie – świadomej zgody konsumentów w zakresie ich zastosowania, poprzedzonej negocjacjami (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2019 r., I CSK 462/18 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2017 r. IV CSK 285/16). Tymczasem, jak wynikało z akt sprawy, powodowie nie mieli w istocie żadnego wpływu na uregulowanie postanowień umownych.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, takie jednostronne określenie zasadniczych elementów umowy stanowiło zaś nie tylko rażące naruszenie interesów konsumentów (powodów), ale i pozostawało w sprzeczności z dobrymi obyczajami. Wedle bowiem wypracowanego w judykaturze stanowiska, jako sprzeczne z dobrymi obyczajami ocenić

należy postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku prawnego, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2020 r., V CNP 7/20). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza natomiast nieusprawiedliwioną dysproporcję – na niekorzyść konsumenta – praw i obowiązków, wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05; z dnia 29 sierpnia 2013 r., I CSK 660/12; z dnia 30 września 2015 r., I CSK 800/14; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14; z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15 oraz z dnia 2 czerwca 2021 r., I (...) 55/21).

Biorąc to pod uwagę, uznać więc należało, stosownie do dyspozycji art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., że wskazane wyżej niedozwolone postanowienia umowne, od początku i z mocy samego prawa, nie wiązały powodów, co sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę z urzędu (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2014 r., III CSK 204/13, niepubl.; z dnia 8 września 2016 r., II CSK 750/15, niepubl.; z dnia 14 lipca 2017 r., II CSK 803/16, OSNC 2018/7-8/79 oraz wyrok (...) z dnia 20 września 2018 r., C-51/17). W tej części ocena Sądu Okręgowego zawarta w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku była więc prawidłowa.

Sąd Apelacyjny wyraził natomiast odmienną ocenę znaczenia faktu wykonania przez powodów umowy na możliwość powoływania się przez nich na niedozwolony charakter jej postanowień. W tym zakresie nie podzielił stanowiska Sądu I instancji, w świetle którego, skoro umowa kredytu zawarta między stronami została wykonana w całości, a zobowiązania stron z niej wynikające wygasły wskutek ich spełnienia, to powodowie utracili możliwość skutecznego powołania się na niedozwolony charakter postanowień tej umowy. Kwestia ta została już dostrzeżona i rozstrzygnięta w orzecznictwie sądów powszechnych (pr. wyroki Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24 czerwca 2021 r., I ACa 35/21, Lex nr 3224412; Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22 września 2020 r., V ACa 143/20 czy Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 21 stycznia 2022 r., I ACa 296/21, Lex nr 3318069 i z dnia 4 lutego 2022 r., I ACa 84/21, Lex nr 3318067. W ocenie Sądu Apelacyjnego konsumenci, w zasadzie w dowolnym momencie, mogą zakwestionować ważność danej umowy, jeśli leży to w ich interesie. Za taką konkluzją przemawia chociażby wyrażane w orzecznictwie stanowisko, wedle którego, jeśli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać (jak ma to miejsce w niniejszej sprawie) konsumentom przysługują roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych, spełnionych w wykonaniu tej umowy i to również po dokonaniu przez nich spłaty kredytu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 2021 r. I (...) 146/21 oraz uchwałę tego Sądu z dnia 16 lutego 2021 r., III CZP 11/20). Dodatkowo stanowisko Sądu Okręgowego zostało wyrażone przed wydaniem uchwały składu 7 sędziów Sądu Najwyższego, mającej moc zasady prawnej z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 (legalis nr 2563899), zgodnie z którą niedozwolone postanowienie umowne jest od początku, z mocy samego prawa dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną. Aby więc doszło do zrzeczenia się przez konsumentów roszczeń, wynikających ze skutków pierwotnej abuzyjności umowy, wymagana jest na to ich wyraźna i wolna zgoda. Do chwili zaś wyrażenia zgody, czynność nie jest dokonana i występuje stan tzw. bezskuteczności zawieszony. Na gruncie niniejszej sprawy powodowie zgody takiej jednak nie ujawnili. Występując natomiast z pozwem wręcz wprost odmówili wyrażenia tej zgody.

Nie wyrazili oni także koniecznej zgody na zastąpienie omawianych, abuzyjnych postanowień umownych, innymi normami. Jak bowiem wskazał (...) w wyroku z dnia 3 października 2019 r., zapadłym w sprawie C-260/18, art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13 nie stoi co prawda na przeszkodzie temu, by sąd krajowy miał możliwość zastąpienia nieuczciwego postanowienia umownego przepisem prawa krajowego o charakterze dyspozytywnym albo przepisem mającym zastosowanie, powyższe może mieć jednak miejsce tylko wtedy, gdy umowa staje się w całości nieważna i tylko za zgodą stron (por. pkt 48 przedmiotowego wyroku; podobnie wyroki (...): z dnia 30 kwietnia 2014 r., C#26/13, pkt 80-84 i z dnia 26 marca 2019 r., C#70/17 i C#179/17, pkt 64). W efekcie, brak było więc możliwości wypełnienia powstałych w umowie stron, w powyższy sposób, luk.

Stosując zatem, wobec wskazanych powyżej postanowień umowy stron, sankcję normatywną i przyjmując, że nie wiążą one powodów *ex tunc* i *ex lege* oraz podlegają usunięciu z tej umowy, uznać należało, że w spornej umowie brak jest możliwości określenia równowartości kwoty kredytu, udzielonego powodom w złotych, w walucie obcej oraz określenia wysokości spłaty poszczególnych rat – a więc *essentialia negotii* kredytu. Po wyeliminowaniu, opisanych w wyżej wymienionych zapisach umownych, mechanizmów przeliczeniowych, w umowie stron pozostałby bowiem tylko zapis, że kredyt został udzielony powodom w złotych w kwocie, stanowiącej równowartość sumy 118.716 CHF, co w żaden sposób nie odpowiada minimum normatywnemu z art. 69 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe.

W świetle tego przepisu do *essentialia negotii* umowy kredytu należą: oddanie przez bank do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie ściśle określonej kwoty środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel oraz zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z oddanych do dyspozycji środków pieniężnych na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Po wyeliminowaniu abuzywnych zapisów, umowa stron nie spełnia definicji ustawowej i nie pozwala żadnej ze stron na jej wykonanie.

Jeśli zatem, bez rzeczonych, niedozwolonych zapisów umownych, objęta niniejszym sporem umowa kredytowa nie może funkcjonować w obrocie prawnym, a to z uwagi na brak istotnych jej elementów, umowę tę – odmiennie niż przyjął to Sąd I instancji – uznać należało za nieważną na podstawie art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 69 Prawa bankowego, co powodowie podnosili już w uzasadnieniu pozwu (k. 5v. i nast.) i co podtrzymali również w złożonej apelacji (k. 286-292).

Konsekwencją stwierdzenia nieważności niniejszej umowy było zaś przyjęcie zasadności żądania zwrotu kwot, jakie powodowie świadczyli w wykonaniu tej umowy, w oparciu o art. 405 k.c. w zw. z art. 410 k.c. Przy czym, warto w tym miejscu odnotować, iż w przywołanej powyżej uchwale, zapadłej w sprawie III CZP 6/21, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że roszczenia kredytobiorcy względem Banku i Banku względem kredytobiorcy o zwrot świadczeń spełnionych wskutek nieważnej umowy mają charakter odrębny i są niezależne, przez co nie podlegają automatycznej, wzajemnej kompensacji. Konsument może zatem żądać zwrotu w całości spłaconych rat kredytu, niezależnie od tego czy i w jakim zakresie jest dłużnikiem Banku z tytułu nienależnie otrzymanego kredytu.

Wobec powyższego, uznać należało, że zgłoszone przez powodów żądanie zasądzenia na ich rzecz kwoty 240.374,63 zł, tytułem nienależnie uiszczonych rat kapitałowo-odsetkowych, zasługiwało na uwzględnienie.

Z uwagi na powyższe, Sąd Apelacyjny na mocy art. 386 § 1 k.p.c. k.p.c., orzekł jak w pkt I sentencji.

Zmiana wyroku uwzględniająca żądanie powodów skutkowałą przy tym koniecznością dostosowania postanowienia o kosztach postępowania pierwszoinstancyjnego do treści art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i obciążania kosztami poniesionymi przez powodów (opłata od pozwu – 1.000 zł + koszty zastępstwa procesowego – 10.800 zł) w całości pozwanego, jako strony przegrywającej.

Również zasada odpowiedzialności za wynik procesu (98 § 1 i 3 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c.) stanowiła podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II). Na koszty te, które powodom zobowiązany został zwrócić pozwany bank, składały się zaś opłata od apelacji (1.000 zł) oraz koszty zastępstwa procesowego (8.100 zł), których wysokość została ustalona na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 265, ze zm.).

(...)